

Noorte eelistused ja ootused seoses Eesti avalik-õigusliku ringhäälinguga

Andrus Tins

Oma uurimuse kontekstis käsitlen noortena 15–28-aastaseid põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppeasutuses ja ülikoolis õppivaid Eesti noori. Vanusevahemik on küllaltki lai, kuna ülevaatlikkuse mõttes soovisin hõlmata vanusegruppe, mis ulatuvad teismelistest, täiskasvanute huvidega noortest kuni noorte täisealisteni, kes ei ole veel oma haridusteed lõpetanud ning kelle infovajadus ja eluvalikud erinevad täiskasvanute rühma omadest.

ERR-ile keskendus uurimus põhjusel, et kui komertskanalid sõltuvad oma tegevuses peamiselt või ainuüksi vaatajareitingutest, siis ERR-i roll ühiskonnas on palju spetsiifilisem. Eesti Rahvusringhäälingu seaduses on ära toodud rahvusringhäälingu tegevuse eesmärgid, mille hulgas on nimetatud ka järgmised printsiibid.

Rahvusringhäälingu eesmärk on kaasa aidata Eesti Vabariigi põhiseadusega sätestatud Eesti riigi ülesannete täitmisele. Selleks loob Rahvusringhääling programme, toodab ja vahendab saateid ning korraldab teisi tegevusi, mis ükshaaval või kogumis:

- aitavad kaasa Eesti ühiskonna sotsiaalse sidu-
suse kasvule;
- aitavad kaasa Eesti majandusliku heaolu ja
konkurentsivõime kasvule;

- aitavad kaasa demokraatliku riigikorralduse
edendamisele;
- aitavad kaasa Eesti ajaloo ja kultuuri audiovi-
suaalsele jäädvustamisele;
- tagavad igaühele vabaks eneseteostuseks vaja-
liku informatsiooni saamise.

Seega on noorte kaasamine ühiskondlikesse protsessidesse ühiskonnas toimuvate protsesside reflekteerimise ja nende üle arutlemise kaudu üks ERR-i ülesannetest. Selle ülesande täitmist analüüsid otsisin vastust kahele küsimusele. (1) Millised on noorte eelistused ERR-i saadete ja programmide hulgas? (2) Millised on noorte ootused ERR-i saadetele ja programmidele? Esimese uurimisküsimuse eesmärk oli selgitada välja, milliseid saateid ja programme noored ERR-i programmis jälgivad; kui olulise osa noorte meediarepertuaarist moodustavad ERR-i kanalid ja saated. Teine uurimisküsimus uurib, millest tunnevad noored ERR-i programmis puudust; mida nad sooviksid, et ERR-i programm veel sisaldaks.

Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Avalik-õigusliku ringhäälingu (AÕR) puhul on eri autorid olulise märksõnana välja toonud selle avalikkuse huve teeniva rolli. Meediateoreetik Denis McQuail on esitanud avalik-õigusliku ringhäälingu peamiste eesmärkidena järgmised tunnused:

Artikkel põhineb Andrus Tinsi 2017. aastal kaitsitud bakalaureuse-
tööl „Noorte eelistused ja ootused seoses Eesti avalik-õigusliku ring-
häälinguga“ (juh Maarja Lõhmus ja Andu Rämmer). Vt [http://hdl.
handle.net/10062/56783](http://hdl.handle.net/10062/56783).

- pakub mitmekesisest programmi enamikule maitsetele, huvidele ja vajadustele, samas
- kajastab ka täisspektris arvamusi ja tõekspidamisi;
- käsitleb vähemusrühmadele huvi pakkuvaid teemasid;
- aitab kaasa rahvusliku kultuuri, keele ja identiteedi säilimisele ja arengule;
- on ühiskondlik-poliitilise diskussiooni keskonnaks;
- pakub tasakaalustatud ja erapooletut infot probleemide ja konfliktide kohta;
- on suunatud kvaliteetse programmi tootmisele;
- asetab avalikkuse huvid esikohale.¹

Nüüdisaegses meediaruumis on ülimalt oluline arvestada uute lisandunud meediakanalite ja platvormidega ning interaktiivsete kommunikatsioonivõimalustega. Kuna noored on alati uusi tehnoloogiaid ja meediakanaleid kasutama, siis otsisin uurimisküsimuste kontekstis selgitust ka sellele, kuidas on ERR reageerinud noorte laialdasele sotsiaalmeedia- ja veebikasutusele.

Rahvusringhäälingu nõukogu liikmena töötanud Andres Jõesaar on kinnitanud, et vana mudel, kus ringhääling edastas auditooriumile teavet ühesuunaliselt, tänapäeval enam ei toimi.² Jõesaare sõnul on ERR-i väljakutseks jätkuvalt noor auditoorium vanuses 12–29 eluaastat ning ta on kinnitanud arvamust, et noored ei ole niivõrd kinni minigis kindlas meedia- või infokanalis, vaid hindavad kvaliteeti ja liiguvad oma tähelepanuga sinna, kus leiavad sobiva kvaliteedi ja sisuga saateid ja programme.³

Uurimuse oluliseks empiiriliseks lähtekohaks oli Raivo Suni analüüs traditsioonilise voogedastusel põhineva televisiooni kõrvale tekkinud veebipõhise televisiooni (IPTV) auditooriumi kohta, mis oli tehtud 2004. aastal kogutud andmete põhjal.⁴ Tema

uuringust ilmnevad levinumad põhjused, miks vastajad 2004. aastal veebi kaudu televisiooni jälgisid: (1) et vaadata varem eetris olnud saateid arhiivist (90% vastajatest), (2) et leida midagi põnevat (87% vastajatest), (3) et vaadata saateid/programme, mis on televiisorist vaatamata jäänud (86%). Kokkuvõtlikult märkis Suni, et üha paranev interneti kaudu kättesaadav programmivalik oli 2004. aastaks muutnud auditooriumi harjumusi eriti noorte hulgas. 35% IPTV kasutajatest vanuserühmas 30 aastat ja nooremad ütlesid, et nad on hakanud vähem tavalist televisiooni vaatama.

Teine uurimus, mis kujundas minu jaoks noorte ja ERR-i suhestumise temaatika tausta, oli „Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015“.⁵ Nimetatud uuringust selgub, et 15–29-aastaste vanuserühma esindajad eelistavad ERR-i uudisteportaalidele teisi *online*-meediakanaleid (postimees.ee, elu24.ee ja delfi.ee). Viimaseid hindab vastav vanuserühm keskmiselt endale lähedasemaks (keskmine hinnang 3,5) kui mõnda ERR-i uudisteportali (keskmine hinnang 2,4 viiepallisel skaalal, kus 1 = kõige kaugem, 5 = kõige lähedasem).

Lisaks pakkus huvitavat empiirilist materjali Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi uuring „Mina. Maailm. Meedia“, milles on esitatud ERR-i kanalite tajutud lähedus auditooriumile (jagatud väärtused, sisu sobivus auditooriumile).⁶ Uurimuse tulemustest nähtub, et võrreldes 2005. aastaga oli 2014. aastaks vähenenud eestikeelsete noorte hulk, kes hindasid ETV-d endale lähedasena (keskmine hinnang viiepallisel skaalal oli 2005. a 4,01 ja 2014. a 3,78).

Metoodika

Andmete kogumiseks kasutasin ankeetküsitlust ja fookusgrupi intervjuud. Ankeeteerimine toimus 2015. a kevadtalvel, fookusgrupp 2015. a suvel.

Ankeetidele vastajate leidmisel lähtusin eesmärgist, et oleks esindatud mitmekesise profiiliga liikmed (üldharidus, kutse-, kõrgharidusasutu-

¹ Denis McQuail. McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013.

² Andres Jõesaar. Avalik-õigusliku ringhäälingu legitimeerimine: Eesti kogemus rahvusvahelises kontekstis. Magistritöö, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, 2005.

³ Andres Jõesaar. Pole tõene, et raadiot ei ole mõtet enam teha, sest kõik kuulavad Spotifyd. — Vikerraadio, 13. jaanuar 2016.

⁴ Raivo Suni. From „Flow“ to „Database“: A Comparative Study of the Uses of Traditional and Internet Television in Estonia. — George Lekakos, Konstantinos Chorianopoulos, Georgios Doukidis. (Toim) In-

teractive Digital Television: Technologies and Applications. New York: IGI Publishing, 2008, lk-d 281–297.

⁵ Külliki Seppel. Meedia ja infoväli. Eesti integratsiooni monitooring 2015. Vt <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/09/7peatykk.pdf>.

⁶ Maarja Lõhmus. Meediakanalite jälgimine. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut, käsikirjaline uurimiskokkuvõte, 2015.

Tabel 1. ERR-i kanalite jälgitavus küsitletute hulgas (%)

	Eesti noored		Vene noored	
	Jälgivad sageli+vahel	Ei jälgi	Jälgivad sageli+vahel	Ei jälgi
ETV	55	12	12	49
ETV2	31	25	8	59
Vikerraadio	17	64	0	92
Klassikaraadio	7	77	2	84
Raadio 4	4	74	10	56
Raadio 2	17	45	3	87
Raadio Tallinn	1	79	3	84

sed; linna- ja maanoored). Valimisse kuulus 344 15–28-aastast põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppeasutustes ja ülikoolis õppivat noort, kes on pärit valdavalt Lõuna-Eestist (Tartu ja Tartumaa, Võrumaa, Põlvamaa). Tudengite hulgas oli ankeetidele vastajaid vähesel määral ka ülejäänud Eesti piirkondadest. Vastanute hulgas oli nii eesti kui ka vene õppekeele koolide noori. Küsitlus toimus nii paber- kui ka veebivormis (257 paberankeeti ja 87 veebiankeeti). Eesti noori oli ankeedile vastajate hulgas 272 ja vene noori 72 (vastavalt 79% ja 21%). Kõik küsitletud vene noored olid üldhariduskooli õpilased. Üldhariduskoolide õpilasi oli küsitletute hulgas 27%, üliõpilasi 28% ja kutsekoolide õppureid 45%. Õpilasi leidsin tuttavate üldhariduskooli ja kutseõppeasutuste õpetajate abiga, üliõpilasi Tartu Ülikooli sissesaanute andmebaasi abil. Valim ei ole esinduslik, tegemist on mittetõenäosusliku valimiga.⁷ Kuigi uurimistulemusi ei saa kohaldada kõigile selles vanuses õppuritele, on neid siiski võimalik kasutada sihtrühma üldiste suundumuste kindlakstegemiseks. Lisaks annavad vabavastused võimaluse täpsemalt kirjeldada noorte eelistusi ja ootusi tele- ja raadiosaadete suhtes.

Fookusgrupi intervjuudes osalejate valim oli mugavusvalim,⁸ sest leidsin intervjuueeritavad tuttavate kaudu. Ka selle valimi puhul ei saa teha üldistavaid järeldusi kogu sihtgrupi kohta, kuid on võimalik mõnevõrra kaardistada sihtgrupi hulgas

levinud suundumusi, seisukohti ja hoiakuid. Ühes fookusgrupis osales seitse vastajat, teises fookusgrupis kolm.

Ankeet sisaldas küsimust ERR-i kanalite vaatamise ja kuulamise sageduse kohta, mida sai hinnata viieastmelisel järjestusskaalal. Parema üldistuse huvides liitsin skaala väärtused „sageli“ ning „vahel“ kokku üheks kategooriaks, mõistes uue liitkategoriat all vastajaid, kes peavad kanali jälgimist enda jaoks oluliseks.

Teine osa ankeetküsitluse tulemustest koosneb avatud küsimustele antud vabavastustest ning nende kvalitatiivsest analüüsist.

ERR-i kanalite jälgitavus noorte hulgas

Tabelis 1 on toodud küsitlustulemused seitsme ERR-i tele- ja raadiokanali jälgitavuse kohta.

Nagu näha, osutus kõige jälgitavamaks ERR-i kanaliks ETV, mida üle poole küsitletud eesti noortest vähemasti vahel vaatab. Kuigi ETV vaatajate osakaal on noorte hulgas üldiselt väiksem kui vanemates vanuserühmades, võib järeldada, et ETV programm on noorte huvide ja väärtustega suuremas kooskõlas kui teised ERR-i programmid. Küllaltki suure jälgitavusega oli ka ETV2, mille puhul jälgi- jaid oli rohkem kui neid, kes ei jälgi. Raadiokanalite puhul märkis küllalt palju vastajaid, et nad kuulavad Raadio 2 ja Vikerraadiot. Vene noored on ERR-i eestikeelsetest kanalitest üsna vähe huvitatud.

Noorte üldised meediaeelistused

Taustaks eeltoodule võib välja tuua küsitletute

⁷ Vt Andu Rämmer. Mittetõenäosuslik valim. — Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas SAMM, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut, 2014. Vt <http://samm.ut.ee/valimid>.

⁸ Vt Andu Rämmer. Mugavusvalim. — Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas SAMM, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut, 2014. Vt <http://samm.ut.ee/valimid>.

vabavastustes ilmnunud üldised meediakasutusharjumused.

Vastajad nimetasid enim kasutatavateks sotsiaalmeedia kanaleid Youtube ja Facebook. Palju eelistati ka *online*-uudisteportaale ja *online*-ajalehti (postimees.ee, delfi.ee, elu24.ee). Analoogilise tulemuseni jõuti ka uurimuses „Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015“, mille kohaselt 15–29-aastaste vanuserühm eelistab ERR-i uudisteportaalidele *online*-meediakanaleid postimees.ee ja elu24.ee ning kasutab aktiivselt sotsiaalmeediat.⁹

Raadiokanalitest olid eelistatumad muusikat edastavad Power Hit Radio, Sky Plus ja Uno Raadio. Eesti telekanalitest olid teistest rohkem mainitud TV3, Kanal 2, TV6, Kanal 11. Venekeelsete õpilaste hulgas oli huvi selliste Vene telekanalite nagu NTV, RTR ja PBK vastu. Sotsiaalmeediast kasutasid eestikeelsed noored valdavalt Facebooki ning venekeelsed noored Facebooki ja saiti ВКонтакте. Üliõpilaste hulgas oli suurem huvi BBC, CNN-i, Discovery ja History vastu. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste noored eelistasid kanaleid TV1000, TV6, TV3, Kanal 2 ja Kanal 11.

Valdav osa noortest oli orienteeritud meelaladuslikele programmidele ja saadetele. Eelistatud olid *infotainment*⁹ ja *edutainment*⁹ programmid, kus pearõhk on meelaladuslikul ja ajaviitelisel teemakäsitlusel.

Noorte eelistused ERR-i programmide ja saadete hulgas

Ka vabavastustest selgus, et noored eelistasid ERR-i kanalitest ETV-d ja ETV2. Huvipakkuvate saadetenähtude mainiti järgmisi: (suurema vaadatavuse järjekorras) „Ringvaade“, „Aktuaalne kaamera“, „Pealtnägija“, „Osoon“, „Terevisioon“, „Rakett 69“, omatoodangu hulka kuuluvad seriaalid „ENSV“ ja „Tuulepealne maa“. Ülejäänud saadetest tunnustati ERR-i dokfilmide ja väärtfilmide valikut.

Noored, kes jälgivad ERR-i programme rohkem, tõstsid sagedamini esile informatiivseid („Ringvaade“, Aktuaalne kaamera“), hariduslikke („Rakett 69“) ja ühiskonnas laiemat kõlapinda leidvate teemade üle arutlevaid saateid, nagu näiteks „Pealtnägija“ ja „Osoon“. Omaette grupi moodustavad

laiemat maailmatunnetuslikku infot vahendavad dokumentaalfilmid, mida pidasid enda jaoks olulisteks nii mõnedki üliõpilased ja õpilased. Venekeelsed noored mainisid sagedamini venekeelset „Aktuaalset kaamerat“ ja ilmateadet.

Oluline on märkida, et küsitluse läbiviimise perioodil (veebuar-märts 2015) oli ETV programmis ainus otseselt noortele mõeldud ERR-i omasaade „Rakett 69“, mida ka küllaltki palju mainiti. Võib järeldada, et kuigi noored just eriti tihti ETV-d ei vaata, siis üldiselt nad seda kanalit väärtustavad ja usaldavad.

Noorte ootused ERR-ile

Noored hindasid ERR-i programmi selle objektiivsuse ja usaldusväärsuse tõttu ning ootavad sarnaste väärtuste edastamist ERR-ilt ka edaspidi. Tehti ettepanekuid, et ETV ja ETV2 saadetes peaks esinema rohkem noori, programmis peaks olema rohkem huvitavaid noortesaateid, nagu näiteks telemänge, teadust ja haridust populariseerivaid saateid ning teisi õpetlikke ja harivaid teemakäsitlusi. Samuti arvasid paljud vastajad, et peaks tegema rohkem reisisaateid ja tutvustama teiste maade elu eelkõige noorte vaatenurgast (õppimisvõimalused, noorte elu teistes kultuurides jms) lähtuvalt. Nimetatud saated võiksid olla ERR-i omatoodang.

Paljude noorte meelest võiks ERR vahendada rohkem infot maailma eri paikadest alaliselt välismaal paiknevate reporteripunktide kaudu, mis aitaks maailma sündmusi kajastada eelkõige Eesti konteksti ja käsitlusviise arvesse võttes. Leiti, et võiks olla rohkem saateid, kus portreeritakse tuntud isikuid ja huvitavaid isiksusi (nt muusikuid ja teiste tegevusalade professionaale), kes oleksid noortele eeskujuks. Sooviti, et ERR näitaks rohkem uuemaid välismaa sarju ja filme.

Samas oli ka vastuseid, milles arvati, et ERR-i programmis on kõik juba niigi olemas ja midagi juurde soovitada ei osatud. Ühele osale vastajatest paistis küsimus ERR-ile esitatavate ootuste kohta ootamatu ja kuigi vastuse alguses leiti, et ERR-i programmis on kõik olemas, kirjeldati vabavastuse lõpu poole ikkagi oma ootusi. Selle põhjal võib öelda, et noored pole harjunud, et nad on kaasanud meedias pakutava üle arvamust avaldama. Osa vastajatest rõhutaski, et peaks korraldama rohkem

⁹ K. Seppel 2015.

küsitlusi ja uuringuid, et selgitada välja, mis noori huvitab.

Fookusgrupi intervjuud

Järgnevalt toon välja fookusgrupi intervjuudes ilmenud eelistused ja ootused ERR-i programmile, mis kajastavad ka noorte huvisid ja nende poolt hinnatavaid väärtusi. Kõigepealt annan illustreeriva taustinfona ülevaate noorte eelistustest ja ootustest meediale üldse, seejärel ERR-i kohta.

Info usaldusväärsus. Meediakanalitelt oodatakse usaldusväärset, kuid selle tekitajaks on sageli tuttavad, kes saavad sotsiaalmeedia vahendusel uudiste ja sündmuste linke, omistades infole eelselektiooni kaudu lisaväärtuse. Nii nagu on täheldanud Apadurai¹⁰ seoses globaliseerumisega, ei ole grüpiidentiteedid (*ethnoscapes*) enam nii tihedalt seotud mõne kindla geograafilise paikkonnaga. Pigem on grüpiidentiteet seotud ühiste huvidega ning jagatud väärtustega. Indiviidid kasutavad oma grüpiikuuluvuse ja kontaktide alalhoidmiseks veebirakenduste abi (nt Facebook, *e-mail*).

Mina kasutasin Facebooki ikka sotsiaalsel eesmärgidel. Huvitav on vaadata, mis artikleid osad sõbrad jagavad või siis üldse, mida ma jälgin. Seal on iidolid või sellised asjad, ja see on ikka hariv ka. Muidu võibolla just ei satuks kogu uudistevoost selle artikli peale, aga siis ta püüab tähelepanu. [---] See on juba usaldusväärne allikas. (Heli, 22)

Meedialt oodatakse neutraalset infoedastust. Oluline info ja faktid ei tohiks meelelahutuslikus sisus kaduma minna ning esitusviis ei tohiks olla liiga negatiivne.

Ma loen väga vähe uudiseid. Kui uudiste peale juba minna, siis sealt tuleb väga palju segast ja stressirikast. (Tuuli, 20)

Auditooriumi fragmenteeritus. Noored hindavad uusi paindlikke võimalusi pakkuvaid mee-

dialahendusi. Lisaks palju võimalusi pakkuvale Youtube'ile toodi ühe huvipakkuva näitena Delfi TV, mille kaudu edastatakse sündmusi, mida telekanalid harilikult üle ei kannu: teatud spordisündmusi, konverentse jms. Couldry ja Markham¹¹ on täheldanud auditooriumi fragmenteerumist ning noorte vastustest ilmneb, et nad kasutavad aktiivselt uute meediakanalite pakutud võimalusi.

Näiteks Delfi TV olen mina enda jaoks avastanud. Väga huvitav, nad kajastavadki reaajas igasuguseid konverentse ja sündmusi. (Heli, 22)

Individualiseerumine. Noored hindavad individuaalseid väärtusi ja võimalust valida ise info, mida soovitakse jälgida. Eeskujuks toodi Facebook, sest seal on võimalik ise valida, milline infovoog kasutajani jõuab. Televisiooni puhul nenditi, et sellel võiks sarnaselt Facebookiga olla paindlikumad võimalused selleks, et endale ise programm koostada. Ilmneb, et noored eelistavad oma meediakasutuses teha individuaalsetest vajadustest lähtuvaid valikuid, nagu selgus ka Suni¹² veebipõhise televisiooni kasutajate uuringust.

[Facebooki kohta] Seal ei ole nii väga seda, mida sa ei taha teada. Võid need asjad elimineerida. [---] Võibolla peaks televisioonil ka see olema, et siis valid sellise televisiooni, mis sulle endale sobiks [---] Jagada saab ka ainult neile, kellele tahad. Kõik läheb individuaalsemaks — ühest küljest globaalsemaks ja teisest küljest individuaalsemaks. (Maarja, 28)

Eestikeelse meedia olulisus. Ehkki välismaiste meediakanalite valik on lai, mainisid noored, et eestikeelne meedia on nende jaoks väga oluline, kuigi nad loevad ja vaatavad uudiseid ka välismaistest allikatest. Eestikeelsetel omasaadetel nähakse ühiskondlikult olulist rolli. Oodatakse jätkuvalt, et Eesti meediakanalid ja ERR kajastaks uudiseid tasakaalustatult ning reflekteeriks Eesti ühiskonda Eesti inimestele.

¹⁰ Arjun Appadurai. Global Ethnoscapes: Notes and Queries for a Transnational Anthropology. — Robert Fox. (Toim) Recapturing Anthropology: Working in the Present. Santa Fe: School of American Research Press, 1991.

¹¹ Nick Couldry, Tim Markham. Celebrity Culture and Public Connection: Bridge or Chasm. International Journal of Cultural Studies, 2007, Vol. 10, nr 4, lk-d 403–421.

¹² R. Suni 2008.

Kui ERR-i ja eestikeelseid omasaateid ja uudiseid poleks? Siis tekkiks mingid erafirmad, kes sellele oma äriks võtaksid. See mõjuks rahvale. Rahva teadvus väheneks. See oleks kokkuvõttes väga negatiivne. (Heli, 22)

Primitiivseks läheb asi — kõik kuulevad seda, mis läbi inimeste nendeni jõuab. [---] Silmaring... jääks väiksemaks kõigil, kindlasti! (Tuuli, 20)

* * *

Fookusgruppides ilmnes, et üldiselt jälgivad noored ERR-i kanaleid ja saateid vähe. Pigem jälgitakse vahel mõnda üksikut saadet. Suur osatähtsus on veebil, seda nii saadete kohta info levimisel kui saadete kuulamisel/vaatamisel. Põhiliselt jälgitakse ERR-i saateid veebi kaudu järelvaatamise ja -kuulamise võimalusi kasutades. Põhjuseks mainitakse, et pole piisavalt aega saateid reaajas jälgida või ei ole need nii huvitavad, et reaajas algusest lõpuni jälgida. Samas mõeldakse, et huvitavaid saateid justkui oleks, aga siiski vaadatakse neid harva. Selle põhjuseks võib näha sihtgrupi liikmete kohanemist avara ja mitmekesise meediaväljaga, mis kätkeb endas kiire elutempoga kaasnevaid, samal ajal toimuvaid konkureerivaid sündmusi ja tähelepanu jagamist erinevate huvitavate tegevuste vahel, nagu on nüüdisühiskonda kirjeldanud Emma Palese,¹³ toetudes Zygmunt Baumani¹⁴ käsitlusele väärtuste, huvide ning identiteetide volavusest/muutlikkusest (*liquid modernity*). Noortel on lai huvide spekter, nad otsivad pidevalt uut, põnevat ja moodsat. Valitseb arvamus, et alati on kusagil midagi põnevat, nt teistes meediakanalites (ka sotsiaalmeedias). Võib näha märke hirmust millestki ilma jääda.¹⁵ Lisaks sellele määrab noorte meediakanalite eelistuse paljuski kasutusmugavus ja veebipõhiste lahenduste eelistamine.

Internetis, kui keegi jagab Facebookis midagi, siis vahel näen mõnd telesaadet. (Tuuli, 29)

Huvitavaid saateid on kindlasti. [---] Viimati see oli siis kolm kuud tagasi, kui vaatasin telekat. [---] Siis hiljem otsid selle sama saate üles, võibolla sealte samalt kodulehelt järelvaatamisena, kui see on võimalik, aga võibolla siis kusagilt mujalt. (Triinu, 26)

Fookusgrupis osalenud eelistavad ERR-i kanalitest selgelt ETV-d. Saadetest eelistatakse „Aktuaalset kaamerat“, ilmateadet, Eesti ja välismaa seriaale, ERR-i omasaateid „Osoon“, „Välisilm“, „Ringvaade“. Lisaks hinnatakse häid välismaiseid dokumentaale, näiteks BBC dokfilme.

Hästi palju BBC-d, need „Aegruumid“ on väga head. Ma ausalt öeldes ei olegi 13 aastat vaadanud Kanal 2 ja TV3. (Olev, 27)

ERR-i raadiokanalite puhul mainiti Raadio 2 ja Vikerraadio saateid „Punkpolitsei“ ja „Rahva teenrid“. Vähesel määral põhjuseks mainiti asjaolu, et ollakse liiga hõivatud teiste tegevustega, nii et raadiot kuulatakse peamiselt taustaks.

Raadioga ongi nii, et raadiot sa kuulad siis, kui sa teed süüa või sul on mingi põhitegevus, mida sa teed. Praegu inimesed ilmselt ongi juba nii rahutud, et nad ei istu lihtsalt maha ja ei kuula raadiot. Pigem on see alati kõrvaltegevus. (Heli, 22)

Vastustest ilmnes, et noored hindavad väga kõrgelt ERR-i üldist kvaliteeti. Sealjuures rõhutati, et ERR-i eeliseks on reklaami puudumine ja programmide tasuta kättesaadavus. ERR-i edastatav info on noorte meelest suhteliselt neutraalne ja on suudetud hoiduda muutumast liiga meelelahutuslikuks. Kuigi ka ERR kasutab meelelahutuslikku formaati („Ringvaade“, „Terevisioon“), nimetas üks vastaja positiivse näitena just „Ringvaadet“, kuna „[---] siis on kõik päevased asjad olemas“ (Heli, 22). Hinnatakse edastatava info faktilist adekvaatsust ja head ajakirjanduslikku tööd uudiste taustinfo avamisel, tajutakse ERR-i kommertsmeediast erinevat rolli ja spetsiifilisemaid ülesandeid.

Mina saan sellest nii aru, et selle eesmärgiks on teenida ühiskonda — ühiskonna huvides, demo-

¹³ Emma Palese. Zygmunt Bauman. Individual and Society in the Liquid Modernity.— SpringerPlus, Vol. 29, April 2013, 2: 191. Vt <https://springerplus.springeropen.com/articles/10.1186/2193-1801-2-191/>

¹⁴ Zygmunt Bauman. Liquid Modernity. Cambridge: Polity, 2000.

¹⁵ Vt Andrew K. Przybylski, Kou Murayama, Cody R. DeHaan, Valerie Gladwell. Motivational, Emotional, and Behavioral Correlates of Fear of Missing out. — Computers in Human Behavior, 2013, Vol. 29, nr 4, lk-d 1841–1848.

kraatia arendamine, arutelude tekitamine. Ta ei teeni erahuve, vaid ühiskonda kui tervikut. (Heli, 22)

Vastajate hulgas oli rahulolu ERR-i arhiivide ja portaalidega madal. Noored eelistavad info saamiseks sageli teisi veebikülgi, sest ERR-i veebi on ebamugav kasutada. ERR-i portaalide ja järelvaatamise/arhiivide kasutajamugavusele toodi eeskujuks Youtube. Rõhutati ERR-i veebi kohmakat otsingusüsteemi ning saadete arhiivis säilitamise perioodi ja tingimuste ebaselgust. Youtube'i kasutajasõbralikkust ja olulisust noortele kinnitab näide, et keegi vaatas ühte ERR-i saadet just Youtube'ist. Pakuti välja ka idee, et muu hulgas võiks ERR oma saateid edastada ka Youtube'i kanalite kaudu. Seega pakub ERR noortele sisuliselt huvi, aga ei jõua nendeni nii ulatuslikult, kui võiks.

Noorte ootused ERR-i programmidele ja saadetele

Ootused noortesaadetele. Noored ootavad ERR-i programmilt kvaliteetset ja harivat sisu — teadust ja kultuuri kajastavaid saateid võiks rohkem olla. Rõhutati, et nimetatud teemasid käsitlevaid saateid võiks teha ka spetsiaalselt noortele. Ootustena mainiti, et ERR-is võiks olla populariseerivaid saateid eripalgelistes formaatides, tutvustamaks erinevaid elu- ja tegevusvaldkondi. Positiivse näitena toodi välja noorte teadusteemaline telemäng „Rakett 69“. Vastustes ilmneb noorte soov sotsialiseerumist toetava ja sotsiaalset sidusust suurendava programmi järele.

„Rakett 69“. [---] Ta on mäng ja ta on hariv, aga võiks olla ... teadus ja kultuur, sellist asja võiks küll olla rohkem. (Vilja, 27)

Selle kohta, millised need soovitud saated olla võiksid ja kuidas seda välja selgitada, vastati, et peaks rohkem uurima, mis noori huvitab ning mida nad näha ja kuulata tahavad. Et kõnetada noori, peab saadete ja programmide sisu ja vorm olema noortepäraselt ajakohane.

Ootused meelelahutuslikule sisule. Tunnustati tabavat ja maitsekat ühiskonnakriitilist meelelahu-

tust, mille näitena toodi libauudiste stiilis saated. Samas eristasid noored kvaliteetsemast meelelahutusest „kollast“ meelelahutust, mida nad eriti kõrgelt ei hinnanud.

Ootused ajakirjanduslikule sisule. Oodatakse avarat ja mitmekesist teemakäsitlust. Harjumus osaleda avaral meediaväljal tingib auditooriumi vajaduse teatud kvaliteedi järele. Tahetakse olla kursis eri poolte seisukohtadega. ERR-i puhul tajuti tasakaalustatumat infoedustusstiili ja sooviti selle jätkumist. Mainiti ka alternatiivmeediat kui kanalit, kus esitatakse teemaarendusi ja mõttekäike, mis rikastavad maailmapilti. Soovitakse, et ajakirjanikud ja toimetajad avaksid kajastatavate teemade laiemaid taustu nii, et esitatav info oleks sidusam ja selle kaudu auditooriumile väärtuslikum. Noored ootavad, et nendeni jõudev info ei nõuaks aja- ja töömahukat taustinfo otsimist.

Alternatiivmeedias on tulnud väga huvitavate asjade peale. [---] Ta rääkis ka majanduskriisist teise nurga alt. [---] seal olid teised vaatenurgad välja toodud, aga see Sirbi asi oli ka hea ... (Vilja, 27)

Ootused ERR-i veebile. Olulise aspektina peatusid vastajad noorte sihtgrupini jõudmise võimalustel — kritiseeriti ERR-i kättesaadavust veebi kaudu ja toodi eeskujuks Youtube'i-sarnasel moel toimivaid veebiportaale, mida on mugavam kasutada. Vastajad tõid esile vajaduse, et ERR-i peaks olema võimalik paremini ühitada nende üldise infovooga, et ei peaks ERR-i saadete kohta eraldi infot otsima.

Ma mõtlen ka, et miks mitte [ei võiks] ETV saated sellises sarnases [Youtube] formaadis [olla] internetis kättesaadavad? [---] Kui see asi saada Youtube'i, siis võiks olla playlist'id, kuhu lisatakse teemade kaupa asju, see oleks väga hea variant. [---] ERR-i kodulehele näiteks ... inimesed ei viitsi minna. (Triinu, 26)

Ühe ettepanekuna toodi välja, et ERR võiks avardada oma saateformaate valikut ja sarnaselt teiste veebiportaalidega (Youtube ja Delfi TV) kajastada avalikke loenguid, teha otseülekandeid sündmustest ehk näidata vähem toimetatud ja produtseeritud materjale. See aitaks ERR-il kohaneda mitmekesise valikuga harjunud sihtgrupiga.

Huvitav, kas ei saa rahvusringhäälingus ülikooli loal mõnda loengut näidata? [---] ... nagu need TED-talks'id. (Olev, 27)

Raivo Suni 2004. aastal läbiviidud uuring¹⁶ näitas noorte vanusegrupi meediakasutuse harjumuste olulisi muutusi seoses veebipõhise televisiooni (IPTV) suurema kasutajamugavuse ja paindlikumate võimalustega (nt järelvaatamine). Sama trend ilmneb fookusgruppide vastustest. Lisaks eristavad vastajad teleprogrammi vaatamist televiisorist või veebist ning leiavad, et kui televiisori kaudu vaadatav programm ära kaoks, siis noored sellest suurt ei kaotaks, sest nad ongi juba veebile orienteeritud.

Mingi päris suur osa elanikkonnast ikka vaatab, ma arvan, kodus telekat. Noortele inimestele see väga suurt muutust sisse ei tooks. (Toivo, 27)

Ootused sotsiaalsele sidususele kaasaaitamisele ERR-is. Noored tajuvad ühiskondlikul infoväljal meedia kajastatava olulisust. ERR-i rolli tajutakse eri huvigruppide tegevuse ja huvide reflekteerimises ning soovatakse ka vastavasisulisi saateid. Oodatakse, et ERR toetaks oma saadete ja programmidega kodanikuaktiivsust, kogukondlikku koostööd ja algatusvõimet. Noored ootavad ERR-ilt olulist panust sotsiaalse sidususe parandamisse ja toetust individuaalsele eneseväljendusele.

Aga mingi kodanikuaktiivsuse pool [---] täna oli Uue Maailma dokumentaalfilm.¹⁷ Kui see film välja tuli, siis see tegi sellise laine, et igasugused seltsid aktiveerusid. [---] Kõik peale ETV on oma mugavustsoonis kinni ja kajastavad ikka kõike vastavalt nende endi huvidele. (Olev, 27)

Ootused ERR-i edastatavatele väärtustele. Vastajad pidasid tähtsaks seda, et ERR toetaks rahva üldist kõrget haritust ja laia silmaringi. ERR-i nähti laiemas sotsiaalkultuurilises kontekstis ja sotsiaalses ruumis olulise osana, mille mõjuväli kujundab noorte huvisid ja väärtusi.

¹⁶ R. Suni 2008.

¹⁷ „Uus Maailm“ on 2011. aasta dokumentaalfilm, mille on lavastanud Jaan Tootsen. Filmi keskmes on Tallinnas asuvas Uue Maailma linnaosas tegutseva Uue Maailma Seltsi elu viie aasta jooksul. ETV2 esilinastus toimus 1.01.2015. — Toim.

Kui Eestis on madal iive ja see ka tõenäoliselt tõusma ei hakka, siis peaks just suunama, et see vähene peale kasvav rahvas saaks asjalikuma hariduse kui rullnökk, kes on Soomes ehitaja. (Toivo, 27)

Teistmoodi propaganda, ütleme nii. Sa ei tule selle pealegi, et olla rullnökk, kui igal pool on teadus ja kultuur. (Vilja, 27)

Ootused ERR-ile kui kultuurimälule. Noored peavad ERR-i arhiivi oluliseks kultuuripärandi säilitajaks. ERR-is talletatud ja veebis kättesaadavaks tehtud materjalid on noorte identiteediloomeks tähtsad. Arhiivimaterjalid aitavad noortel kohendada eelmiste põlvkondade elu- ja maailmatunnetusega, luua põlvkondadevahelist sidusust ja stabiilseid sotsiaalseid struktuure.

Need mingid asjad, mis on ETV arhiivis, mingid hästi vanad filmid, [---] on hea, et on olemas, aga kui kuhugi ära kaovad, siis on jama! (Tuuli, 20)

[---] inimesed võiksid saada neid asju ka alla laadida. (Vilja, 27)

Toodi välja ka ERR-i oluline roll välismaa eestlastele keele- ja kultuurikeskkonna ning uudiste vahendamisel.

Ettepanekud ERR-i tegevuse arendamiseks

Noortel on ootus, et ERR-i paremini rahastataks. Tajutakse, et teatud ideed ja kvaliteet vajavad nüüdisaegsel tasemel teostamiseks korralikku finantseeringut. Kui ERR konkureerib teiste kanalitega laial meediaväljal, siis soovatakse, et see oleks ka kaasaegsel tehnilisel tasemel.

ERR-il jääb paljuski raha taha kinni, neil on piiratud võimalused... (Heli, 22)

Vastustest ilmneb, et noored tajuvad end ERR-i auditooriumi hulgas teistest eristuva sihtgrupina. Rõhutati, et ERR-ilt oodatakse noortepärasust ning

noorte vajaduste ja huvide tundmist — vastasel juhul ei jõuta noorteni ning noorte kui ühe olulise auditooriumiosa huvid ja teemad jäävad ERR-i programmis esindamata.

Kokkuvõtteks

Vastustest võib järeldada, et noored tunnustavad ERR-i olulisust meediaväljal. Nad tajuvad ERR-i üldist positiivset kuvandit ning hindavad väärtu-

si, mida ERR endas kannab. Noored jälgivad palju sotsiaalmeediat ja meelelahutuslikke kanaleid ja seetõttu vähem ERR-i saateid. Lähtudes ERR-i ühiskondlikest ülesannetest ja eesmärgist pakkuda kõigile ühiskonnagruppidele olulist teavet, on näha, et teatud osas täidab ERR oma ülesannet noorte puhul hästi. Ankeetide ja fookusgruppide vastustest selgus, et ERR võiks rohkem edastada noorte spetsiifikat ja huve kajastavat omatoodangut, paremini reflekteerida nende olulist kultuurikonteksti.